

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ОСНОВНІ ДОСЯГНЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ВІДДІЛУ НПП «НИЖНЬОСУЛЬСЬКИЙ» ЗА 15-ЛІТНІЙ ПЕРІОД

Микола КЛЕЦОВ

У доповіді наводиться інформація про основні етапи діяльності та здобутки науково-дослідного відділу протягом 15 років функціонування Національного природного парку «Нижньосульський». У діяльності науково-дослідного відділу умовно виділяється 3 етапи: I етап (2011-2015 роки) – етап організації та становлення відділу; II етап (2016-2020 роки) – етап розвитку відділу; III етап (2021-2025 роки) – оптимізація діяльності відділу. Відзначається особистий внесок кожного наукового співробітника у вивчення біологічного і ландшафтного різноманіття, а також те, що в останні роки (2021-2025) інвентаризація флори, фауни та вивчення їх раритетної компоненти здійснювалось виключно штатними співробітниками парку. Підкреслюється важливість розроблення і втілення планів заходів із збереження рідкісних видів тварин (*Carassius carassius*, *Emys orbicularis*, *Haliaeetus albicilla*, *Columba palumbus*, *Alces alces*). Наголошується на актуальності і важливості вдосконалення кадрового складу науково-дослідного відділу та його матеріально технічного забезпечення.

Ключові слова: інвентаризація, ландшафт, біота, флора, фауна.

Національний природний парк «Нижньосульський», вул. Берегова, 6, с. Ляцівка, Золотоніський район, Черкаська обл., 19960, Україна; e-mail: mikolaklestov@gmail.com

Клецов М.: <https://orcid.org/0009-0004-8572-4303>

Stages of development and main achievements of the Scientific Research Department of the National Natural Park «Nyzhniosulskyi» over a 15-year period

Klestov M.

The article describes information about the main stages of the scientific work and achievements of the Research Department within the 15 years of work of the Nyzhniosulskyi National Nature Park. The activities of the Research Department are possible to divide for 3 periods: Period I (2011-2015) – the stage of organization and formation of the Department; Period II (2016-2020) – the stage of development of the Department; Period III (2021-2025) – optimization of the Department's activities. The personal contribution of each researcher to the research of biological and landscape diversity is mentioned, as well as the fact that in the last years (2021-2025) the *Haliaeetus albicilla*, *Columba palumbus*, *Alces alces* is emphasized. The relevance and importance of improving the staffing of the research department and its material and technical support are inventory of flora, fauna and the study of their rare components was carried out exclusively by regular employees of the park. The importance of developing and implementing action plans for the conservation of rare animal species (*Carassius carassius*, *Emys orbicularis*, emphasized).

Key words: inventarization, landscape, biota, flora, fauna.

National Natural Park «Nyzhniosulskyi», Berehova Str., 6, Liashchivka village, Zolotoniskyi district, Cherkasy Region, 19960, Ukraine; e-mail: mikolaklestov@gmail.com

Klestov M.: <https://orcid.org/0009-0004-8572-4303>

Вступ

Метою даної роботи є вивчення історії становлення національного природного парку «Нижньосульський» та його науково-дослідного підрозділу протягом 15-ти річної діяльності, а також оцінка особистого внеску в цей процес кожного співробітника.

Матеріали

У діяльності науково-дослідного відділу Національного природного парку «Нижньосульський» можна умовно виділити 3 етапи:

I етап (2011-2015 роки) – етап організації та становлення відділу. У цей період відбувалось поступове формування штату відділу (М. Клецов – начальник відділу; Ю. Лук'яненко – м.н.с, ботанік; О. Кропивка – м.н.с., міколог; В. Запара – м.н.с., теріолог), а основним напрямком досліджень у цей період були роботи з інвентаризації флори та фауни, зокрема вивчення рідкісних і зникаючих видів.

Характерною особливістю цього етапу стало залучення до досліджень і формування наукової бази даних щодо території НПП висококваліфі-

кованих фахівців, таких як професор гідробіолог В. Щербак та його наукова група – Н. Семенюк та Н. Рудик-Леуская; ботаніків: О. Прядко та Н. Гальченко; зоологів: Т.-А. Башта та М. Химин, що стало можливим завдяки фінансовій підтримці ППП «Київський созологічний центр» та Франкфуртського зоологічного товариства (Німеччина).

Згадані гідробіологи, ботаніки та зоологи зробили значний внесок у вивчення біоти НПП «Нижняосульський»:

- група В. Щербака займалася формуванням даних щодо різноманіття гідробіонтів різних трофічних рівнів. Започаткувала систематичні дослідження гідробіологічної складової річково-естуарної гідроекосистеми, яка є невід’ємною складовою території парку. Результати своїх досліджень вони узагальнили у монографії «Акваландшафтное и биологическое разнообразие национального природного парка «Нижняосульский», Украина» (Shcherbak et al. 2014);

- значний внесок у вивчення флори та рослинності території НПП «Нижняосульський» зробили О. Прядко та Н. Гальченко. Основні результати своїх досліджень вони узагальнили у монографії «Рослинний та тваринний світ пониззя річки Сули» (Klestov et al. 2016), співавторами якої є також зоологи Т.-А. Башта та М. Химин;

- вагомим внеском Т.-А. Башти та М. Хими́на у вивчення фауни Парку стали дослідження Кажанів *Chiroptera* та Кунице́вих *Mustelidae*.

II етап (2016-2020 роки) – етап розвитку відділу. В цей період штат відділу поповнився досвідченим науковим співробітником, ентомологом З. Берест та молодшою, енергійною ландшафтознавицею А. Сплодитель. Цей відрізок діяльності відділу можна охарактеризувати як етап поглибленого вивчення ландшафту, біоти (переважно рослин, грибів, птахів та комах) і основних чинників впливу на екосистеми НПП.

Цілеспрямовані ландшафтні дослідження у межах НПП здійснювалися співробітницею відділу А. Сплодитель у 2016-2018 роках, основні результати яких узагальнені в монографії «Ландшафти національного природного парку «Нижняосульський» та їх сучасний еколого-геохімічний стан» (Splodytel 2018).

Зоя Берест у 2018-2025 роках зосередилась на вивченні фауни і екології комах, а також деяких інших безхребетних, зокрема кліщів-галоутворювачів. За цей період нею було встановлено мешкання на території парку 627 видів комах із 13 рядів, 129 родин. Серед них виявлено 26 видів

комах, включених у природоохоронні списки різного рангу.

III етап (2021-2025 роки) – оптимізація діяльності відділу. У зазначений період у відділі відбулись кадрові зміни – звільнились ботанік Ю. Лук’яненко та міколог О. Кропивка, які зробили значний внесок у вивчення біорізноманіття. Їм на зміну прийшли досвідчений ботанік, Н. Смоляр та ботанік-початківець О. Козачкова, а також відомий київський гідробіолог О. Савицький, який у процесі ознайомлення з діяльністю установи і пропозиціями групи професора В. Щербака, запропонував розвинути гідробіологічний напрямок досліджень і створити на базі Черкаського природоохоронного науково-дослідного відділення гідробіологічну лабораторію.

В останні роки (2021-2025) інвентаризація флори, фауни та вивчення їх раритетної компоненти продовжувалась виключно штатними співробітниками парку.

Отримані за час функціонування Парку результати науково-дослідної діяльності свідчать про унікальність його території, природних екосистем та необхідність їх подальшого поглибленого і всебічного вивчення. Але для виконання науково-дослідних робіт необхідне відповідне кадрове та матеріально-технічне забезпечення. Не викликає сумніву доцільність невідкладного введення до штату природоохоронних науково-дослідних відділень НПП таких спеціалістів як гідролог, іхтіолог та лісознавець. Це дозволить проводити дослідження за такими напрямками:

- вивчення гідрорежиму;
- вивчення впливу рівневого режиму Кременчуцького водосховища на біоту НПП;
- вивчення доцільності і можливості ренатуралізації окремих ділянок заплави Сули;
- розробка методів формування екологічно стійких деревостанів на островах та узбережжі НПП.

Враховуючи багатофункціональне призначення національного природного парку, разом із дослідженням ландшафтного та біологічного

різноманіття, актуальним є також вивчення історико-культурної спадщини, що практично не здійснювалось за час функціонування НПП «Нижняосульський».

Необхідно також створити відповідну сучасну матеріально-технічну базу для забезпечення виконання науково-дослідних польових та камеральних робіт, починаючи з робочих приміщень, обладнаних сучасною комп’ютер-

ною та офісною технікою, закінчуючи автомобілем підвищеної прохідності, моточовном та спецобладнанням і спецодягом для проведення польових робіт.

До основних досягнень науково-дослідного відділу за час діяльності установи слід віднести:

- підготовку та видання 13 томів Літопису природи;

- підготовку та видання 3-х випусків періодичного видання «Наукові праці НПП «Нижньосульський»;

- інвентаризацію біоти: вищі, нижчі рослини та гриби – 1330 видів, раритетна фракція флори парку нараховує 74 види судинних рослин та 1 вид грибів, які охороняються на різних рінях (світовому, європейському, загальнонаціональному та регіональному).

Тварини: ссавці – 42 види, птахи – 224 види, плазуни – 7 видів, земноводні – 10 видів, риби – 35 видів, комахи – 627 видів.

Рідкісні та зникаючі види наземних хребетних тварин представлені у парку 213 видами, 58 із яких занесені до Червоної книги України.

Рідкісні та зникаючі види комах представлені 23 видами, 13 із яких занесені до Червоної книги України.

- підготовку планів заходів із збереження карася золотого *Carassius carassius* (Linnaeus, 1758), орлана-білохвоста *Haliaeetus albicilla* (Linnaeus, 1758), голуба-синяка *Columba palumbus* Linnaeus, 1758, лося європейського *Alces alces* (Linnaeus, 1758).

- публікативна активність: підготовлено та надруковано 74 наукові праці, зокрема три наукові монографії;

- презентативна діяльність щодо результатів науково-дослідної роботи: участь в наукових заходах (конференціях, семінарах, презентаціях, круглих столах, конкурсах, роботі журі, семінарах-практикумах тощо);

- створення на території Парку системи наукових полігонів, в тому числі і для моніторингових досліджень;

- вивчення ландшафтів;

- поповнення та утримання наукових фондів (бібліографічного, електронних баз даних, створення гербарію судинних рослин та колекції прісноводних молюсків, фототеки комах).

- участь у написанні окремих розділів оновленого варіанту Проекту організації території НПП «Нижньосульський» (2025);

- підготовка пропозицій (наукових обґрунтувань) щодо збільшення площі НПП та розширення заповідної зони;

- участь у роботі Науково-технічної ради НПП;

- співпраця з Науковим куратором та іншими науковими установами;

- участь в роботі журі обласних конкурсів Малої академії наук;

- участь у проведенні польових практик студентів та допомога у написанні дипломних робіт.

Висновки

1. Отримані за час функціонування НПП «Нижньосульський» результати науково-дослідної діяльності доводять унікальність території та природних екосистем Парку.

2. Результати наукової роботи, отримані за 15 років діяльності установи, свідчать про високу кваліфікацію та працездатність наукових співробітників, які працювали і продовжують працювати у науково-дослідному відділі НПП «Нижньосульський».

3. На початковому етапі діяльності Парку надавалась фінансова допомога Франкфуртським зоологічним товариством (Німеччина), що дозволило залучити до вивчення біоти регіону пониззя річки Сули провідних українських фахівців.

4. Досягнуті вражаючі результати в інвентаризації флори та фауни, а також вивченні ландшафтів пониззя річки Сули.

5. Науковими співробітниками велика увага приділена вивченню раритетної складової флори та фауни, яка виявилась однією із багатших у Подніпров'ї.

6. Вагомою є публікаційна активність наукових співробітників установи – за 15 років діяльності підготовлено та надруковано 74 наукові праці, зокрема 3 наукові монографії.

7. До основних досягнень науково-дослідного відділу за час діяльності установи відноситься підготовка та видання 13 томів Літопису природи та 3-х випусків періодичного видання «Наукові праці НПП «Нижньосульський».

8. Незважаючи на недостатнє матеріально-технічне забезпечення наукової роботи, наукові співробітники установи щорічно у повному обсязі виконували план заходів з наукової та науково-технічної діяльності, а також спеціальні завдання профільного міністерства та керівництва установи.

SHCHERBAK, V. I., SEMENIUK, N. Ye., RUDYK-LEUSKA, N. Ya. (2014) Aqualandscape and biological diversity of the “Nyzhniosulskyi” National Natural Park. Fitosociotsentr, Kyiv.

KLESTOV, M. L., GALCHENKO, N. P., PRIADKO, O. I., CHYMYN, M. V., BASHTA, A.-T., NEKRASOVA, O. D., STAROVOITOVA, M. Y.,

KONOHRAI, V. A. (2016) Roslynni i tvarynni svit ponyzzia richky Suly. Fitosociotsentr, Kyiv.

SPLODYTEL, A. O. (2018) Landshafty natsionalnoho pryrodnoho parku “Nyzhniosulskyi” ta ikh suchasnyi ekoloho-heochimichni stan. Vydavnytstvo Koshuchovskyi I.I. Kyiv.

Дата надходження статті: 02.10.2025

Дата прийняття статті: 28.11.2025

Опубліковано: 17.11.2025